

HEDESELSKABETS TIDSSKRIFT

Nr. 4

15. April

56. Aarg.

UDGIVET AF DET DANSKE HEDESELSKAB

1935

DANAPIN BADE

Fyrrenaalebade har gennem Tiderne været kendt og benyttet paa Grund af deres nervestyrkende og stimulerende Indflydelse paa Legemets Funktioner.

DANAPIN BADET tilberedt med Danapin Balsam eller Salt er den af alle Landets Hospitaler og Kursteder anerkendte Form for Fyrrenaalebade.

Danapin Badet tilberedes i **medicinsk Øjemed** i den Styrke og med den Temperatur, Lægen ordinerer.

Danapin Badet tilberedes i **sundhedsmæssigt Øjemed** ved til et Bad af sædvanlig Temperatur at tilsætte 15-45 ccm Balsam eller Salt efter den Styrke, som findes passende. (Et Maalebæger følger med hver Pakning.)

Til daglig Afvaskning eller Frottering benyttes en ringe Mængde Balsam eller Salt opløst i Vandet.

DANAPIN-BADEPRÆPARATER,

der er af fuldtud dansk Oprindelse, fremmer og bevarer Sundheden og giver fornyet Energi og Velvære. — Danapin Bade bør derfor benyttes dagligt i hvert Hjem, saa vist som en gennemført og ideel Sundhedspleje er den bedste Vej til Opnaelse og Bevarelse af Sundhed.

DANAPIN BALSAM OG SALT

kan købes hele Landet over hos Apotekere, i Sæbeforretninger og Parfumerier.

INDREG. VAREMÆRKE

Bemærk altid det indregistrerede, lovbeskyttede Danapin Varemærke, der alene garanterer Varens Oprindelse og Kvalitet. — —

Sprøjter
 alle Slags fabrikører
B. Søndergaard, Silkeborg.
 Leveret i Tusindvis. Forlang illustreret Katalog. Smaa Priser.

REMINGTON

Bedste og mest benyttede
 Skrivemaskine.

Eneforhandler for Danmark:

L. KRISTENSEN
 75, Raadhuspladsen,
 København V.

INGVAR

Fyffes Bananer er let fordøjelige

A. W. Kirkebye

UDRYD MUSENE

- SPRED RATINSYGDOMMEN
- BLANDT SKADEDYRENE

Fordelen ved at bruge Ratin til Udryddelse af Mus i Skove ligger dels i Bakteriekulturens absolutte Dræbeevne overfor Markmus og Rødmus, dels i Smitten fra Mus til Mus, saaledes at det ikke alene er de Mus, der æder Ratin, men ogsaa de, der smittes af den, som dør. Følg nøje Brugsanvisningen, læg tilstrækkelig store Kvanta og fortsæt med systematiske Ud-lægninger Aar for Aar. Vi kan, om ønskes, efter nærmere Aftale levere Ratin tilberedt og pakket færdig til Brug. Nærmere Oplysninger sendes paa Forlangende.

RATIN

Chr. d. 9s. Gade 5 København K. Telf. 3662 - 14362.

Als Skive Markfrøkontor

Grundlagt 1896
 Telf. 131 Skive

Frøavl Frøhandel

Brug
RANDERS TOV

Annoncér i
 Hedeselskabets Tidsskrift

Stryg elektrisk

HOLSTEBRO SVINESLAGTERI

HØJESTE DAGSPRIS BETALES FOR SVIN
 TLF. NR. 40
 UDSALGET NØRREGADE TLF. NR. 457

R. S.

Frøcontoret

(for undersøgt Markfrø)
 — Grundlagt 1887 —
KOLDING
 Telefon 43

CARLO MORTENSEN

BOGTRYKKERI
 & KARTONNAGE
 Tlf. 355 VIBORG Tlf. 355

Husmandsbrandkassen for Danmark.

Ca. 132.000 Medlemmer
Ca. 1000 Mill. Kr. Forsikringssum
Reserver: Ca. 1,6 Million Kroner

I Afdelingen for faste Ejendomme optages alle Ejendomme paa Landet, naar Forsikringssummen ved Indtegningen ikke overstiger for **blødt Tag** 30,000 Kr., for **blandet Tag** 40,000 Kr. og for **haardt Tag** 50,000 Kr.

I Afdelingen for Løsøre optages: Løsøre beroende i faste Ejendomme overalt i Danmark, saavel paa Landet som i Stationsbyer og Købstæder.

I Ungdoms- og Tyendeafdelingen optages: Ejendele indtil 3500 Kroners Forsikringssum uden Hensyn til, hvor disse befinder sig i Danmark.

Moderat Præmie.

"Kulant Behandling.

Hurtig Afregning.

Nærmere Oplysninger faas ved Henvendelse til Distriktsforstanderne, Sognetillidsmændene eller Hovedkontoret:

Nørrevoldgade 16
København K.

Telefon 383

CEMENT

PORTLAND-CEMENT

i prima Kvalitet; 28 Døgns Trykstyrken af en tilfældig Prøve fra Fabrikernes normale Lager: 597 kg cm².

DANSK CEMENT CENTRAL

A/s Varde Staalværk, Varde.

1. Kl. Staalstøbegods til Tipvognshjul, Bremseklodser og andet Entreprenørmateriel. —

Ildbestandigt „Vardan“. — Manganstaal.

VIBORG ANDELS-SVINESLAGTERI

Vort Udsalg bringes i Erindring

TELEFON 779

Dansk Brandforsikringsselskab

„VERMUND“

af 1904 - gensidigt Selskab

Bygninger og Løsøre.

Virkefelt hele Landet.

Hovedkontor: Banegaardsplads 4, Aarhus.

Kampmann & Herskind A/s

Kul og Cokes Import

Vestergade 2 København Telefon 2628

J. Chr. Petersens

Papirhandel

„Hvælvingen“
ved Nikolaj Taarn

København K.

Hovedforhandler

af Statens Papir

Tryksager - Protokoller

Viborg Papir-Comp.

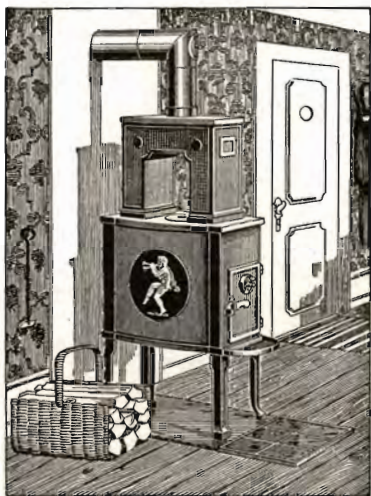
Papir & Papirvarer en gros.
Bogtrykkeri.
Kontorforsyning

Sct. Mathiasgade 31-33.
Telf. Viborg 802-803.

Trifoliums Frø

giver stor Høst.

„HESS“-BRÆNDEOVNEN

byder følgende Fordele:

Let Opstilling
Bekvem og hurtig Optænding
Nøjagtig Regulering
Stort Fyrrum til langt Brænde
Enkel Konstruktion
Bekvem Rensning
Stor Varmeevne

Leveres i 8 Størrelser

Faas hos vore Forhandlere

C. M. HESS' FABRIKKER ^A/_S-VEJLE

Den sjællandske Bondestands Sparekasse
Vestervoldgade 107 København V

Kl. 9-3, Lørdag 9-2, Lørdag Aften 6-8.
Telefon 6666 m. Omstill. Provinstlf. 6.
Indskud paa 3 Mdr., alm. Vilkaar, Check-Konto.

Herning Hede- & Discontobank.
10-12¹/₂, 2¹/₂-5.
Telefon 5, 273 og 720.

**Spare- og Laanekassen for
Nykøbing Mors og Omegn.**
Kontortid 10-12 og 2-4¹/₂.
Telefon 20.

Aktieselskabet
AARHUUS PRIVATBANK
— stiftet 1871 —

Aarhus: Hovedkontor.
København: Nygade 1.
Aktiekapitalen & Reserver ca. 17 Mill. Kr.
hæfter til Sikkerhed for alle Indskud.

A. Philipsen & Co., Viborg.
Maskinanlæg - Automobiler.
Telefon 532-1064.
Elektriske Anlæg - Vandværks-
anlæg. Telefon 174-274.

Andels-Anstalten Tryg

tegner alle Arter af Livsforsikringer.

Hovedkontor: Rosenørnsallé 1 — København.

AALBORG TAFEL AKVAVIT.

Hedeselskabets Tidsskrift.

Nr. 4.

15. April.

1935.

Indtrædende Medlemmer indtegnes hos Selskabets Forretningsførere. Medlemsbidraget er enten aarlig mindst 5 Kr. eller en Gang for alle mindst 100 Kr. Større Bidrag modtages gerne. Korrespondancer og Afhandlinger bedes sendt til Hedeselskabets Hovedkontor, Viborg. Selskabets Medlemmer anmodes om stadig at holde vedkommende Forretningsfører bekendt med deres Adresse.

Tidsskriftet udgaar 1 Gang om Maanedn og sendes uden Vederlag til Selskabets Medlemmer. Annoncer bedes sendt til Hedeselskabets Hovedkontor, Viborg. Annoncepris efter Aftale og Tilbud.

Indhold: Valgmenighedspræst Enevold Terkelsen — Christian Løfting. — Hedeselskabets Forretningsførere. — Hedeselskabets Repræsentantskabsmøde. — Erindringer om Oberstløjtnant E. M. Dalgas. — Statsskovene 1933—34. — Bekæmpelse af den store brune Snudebille, *Hylobius Abietis*. — Tilvirkningen af Tørv m. v. i 1934. — Et Arbejde for Forskønnelse af det vestjydske Landskab. — Litteratur: A. Mentz; Danske Græsser og andre græsagtige Planter. — Til Overvejelse. — Mindre Meddelelser.

VALGMENIGHEDSPRÆST ENEVOLD TERKELSEN.

Den 27. Marts afgik Pastor Terkelsen ved Døden, 72 Aar gammel, efter et rigt og virksomt Liv.

Pastor Terkelsen blev 1892 Sognepræst for Ørre-Sinding Menigheder i Hammerum Herred, Ringkøbing Amt. I 1901 blev Pa-

stor Terkelsen Sognepræst i Rind, ligeledes i Hammerum Herred, og 1904 dannedes Herning-Gjellerup Valgmenighed med Enevold Terkelsen som Præst.

I 43 Aar virkede Enevold Terkelsen altsaa som Præst i Hammerum Herred, og han fik den Lykke at dø midt i sit Kald og midt i sin Gerning, idet hans Afskedsprædiken var fastsat til den Dag, der blev hans Begravelsesdag.

Et lykkeligt Liv blev afsluttet ved en lykkelig Død.

Pastor Terkelsen havde mange Interesser, ikke mindst for Musik, men ogsaa for praktiske Virksomheder, saaledes for Hedeselskabet, og det faldt derfor naturligt, at han i 1908 valgtes til Repræsentant for Hedeselskabet.

Enevold Terkelsen deltog med stor Interesse i Hedeselskabets Møder og gav ikke sjældent et vægtigt Indlæg i Forhandlingerne. Med største Interesse fulgte han Hedeselskabets Udvikling.

Det var naturligt, at undertegnede, der 1885 kom til Hammerum Herred med Plantningsvirksomheden i Ringkøbing Amt som Opgave, traf sammen med Pastor Terkelsen. Første Gang var ved et Møde i Ørre Plantage, hvor Pastor Terkelsen dengang var Præst og talte om, hvad der kunde gavne Mennesket, medens jeg talte om, hvad der kunde gøres til Gavn for Egnen gennem Plantager og Plantning. Men senere mødtes vi ofte og talte adskillige Gange begge ved Møder, ogsaa udenfor Hammerum Herred.

Af de Ting, vi paa Rejser drøftede, erindrer jeg Spørgsmaalet om, hvorvidt en Præst bør blive i sit Kald, det vil sige i det samme Kald, eller efter nogen Tid søge nye Præstekald. Ogsaa med andre Præster havde jeg talt herom, og de fleste mente, en Præst burde skifte Kald, dels fordi nye Præster kunde give nyt Liv i Menigheden, men ogsaa fordi et nyt Kald gav Præsten nye Impulser, som kunde give ny Kraft i Arbejdet. I saadanne Samtaler sammenlignede undertegnede en Præst med en Forstmand og udtalte, at da Skoven har et langt Liv, kunde Forstmanden kun følge dette nøje, saaledes at han kendte hvert Træ i sin Skov og kunde blive i Stand til at indvirke paa Udviklingen med fuld Kendskab til Fortiden, dersom han blev i sit Kald i det samme Distrikt; — samt at det forekom mig, at det samme maatte gælde en Præst.

Jeg forstod Pastor Terkelsen saaledes, at han sluttede sig hertil, og han viste dette i Gerningen ved i 43 Aar at virke i Hammerum Herred, skønt han fik andre betydelige Tilbud.

Og han og hans Hustru fik Venner i Tusindtal. Ved Begravelsen fortalte Formanden for Valgmenigheden, Gaardejer Okkels Birk, bl. a., at ogsaa Konfirmanderne elskede Pastor Terkelsen,

og de blev ved dermed i deres senere Liv. Og Enevold Terkelsen fulgte dem alle i Livet; han blev Menighedens Hyrde.

Et mægtigt Følge fulgte Pastor Terkelsen til Graven; en Borger sagde til mig, at det var det største Følge, der har været i Herning.

Ære være Valgmenighedspræst Enevold Terkelsens Minde.

Høllund Søgaard, den $\frac{2}{4}$ 1935.

Chr. Dalgas.

CHRISTIAN LØFTING.

Den 2. Marts d. A. afgik fhv. Fiskeriinspektør Chr. Løfting ved Døden i sit Hjem i København, 67 Aar gammel, efter en ondartet Bronchitis, hvis voldsomme Hosteanfald ødelagde Hjertet hos den engang saa kæmpestærke Mand.

Efter Studentereksamen paabegyndte Løfting Skovbrugsstudiet paa Landbohøjskolen, hvor han tog Forsteksamen i 1891, men Naturvidenskaberne drog ham, og efter en længere Studierejse i Vinteren 1891—92 til Sydamerika, særlig i Venezuelas Urskove, sammen med vor ansete Botaniker, Professor Eug. Warming, fortsatte Løfting sine Studier og tog nogle Aar efter Magisterkonferens med Zoologi som Hovedfag.

Viden om gik Løftings Rejser, med Professor Boas til Middelhavet og senere til Vestindien, Balkanlandene, Grønland, Island og mange flere Lande, og som Statskonsulent og Inspektør for Ferskvandsfiskeriet fik han rig Lejlighed til at krydse vort Land igennem atter og atter.

Løfting følte stærkt nationalt — Danmarks Ære var hans Ære —, og derfor oprørtes han i sit Inderste, naar han fandt, at Staten prangede og var smaalig, som f. Eks. dengang vor gamle, stolte Fregat Jylland, hvis Kanoner havde skudt det østrigske Linieskib i Brand ved Helgoland i 1864, var solgt til Ophugning i Tyskland, eller dengang da U. S. A. gav Bud paa vore vestindiske Øer; han kunde ikke se forretningsmæssigt paa dette.

At stryge Dannebrog følte Løfting som en Skændsel for Danmark, og derfor ofrede han store Summer af sin egen Formue for at forhindre disse Handeler.

Fregatten Jylland fik Løfting tilbage til Danmark, men de vestindiske Øer kunde han ikke redde.

Men var det end Løftings Arbejde som Fiskerikonsulent baade for Ministeriet og for Befolkningen, der tog det meste af hans Tid, saa glemte han dog aldrig sin gamle Kærlighed og sit gamle Kendskab til vore Skove, saavel de gamle som de nye, og allerede i Slutningen af 90erne i forrige Aarhundrede købte han til Beplantning Ejendommen Nørre Risager, beliggende i den nordlige Del af Vejle Amt og grænsende til den smukke Rørbæk Sø, og ved Tilkøb af flere Naboejendomme erhvervede han adskillige Hundrede Tønder Land, hvoraf han lod største Delen tilplante.

Til disse Plantager søgte Løfting altid i sin Fritid paa alle Aarstider, her følte han sig fri, her nød han at færdes i Morænelandskaberne med Lyngbakker, Egekrat og udstrakte Naaletræplantager, afbrudt af Sø og Engdrag, enten alene eller med Slægt og Venner, her hærdede han sit stærke Legeme ved Skovarbejde og her viste han udstrakt Gæstfrihed.

Som en af Chr. Løftings Venner helt fra hans Studenterdage, som en af dem, der har fulgt ham gennem Skove og Lyngheder, har nydt godt af hans Gæstfrihed og haft utallige fornøjelige og herlige Oplevelser sammen med ham, vil jeg her takke ham for hans Arbejde for vor gode Plantningssag, takke ham, fordi han stod som en knudret Eg, altid parat til at kæmpe og ofre for Danmarks Ære og Danmarks Vel.

Frederikshavn i Marts 1935.

A. Horneman.

HEDESELSKABETS FORRETNINGSFØRERE.

Da Hedeselskabets Forretningsførere for *Holbæk, Sønderborg, og Vodder Distrikter*, nemlig D'Herr. Apoteker *A. Krarup*, *Holbæk*, Redaktør *Chr. Refslund*, *Sønderborg*, og Gaardejer *Peter A. Lund*, Gaansager pr. *Frifelt*, har ønsket sig fritaget for disse Hverv, er Forretningsførerhvervet for *Holbæk Distrikt* herefter overdraget til Hr. Direktør, Konsul *Aage Beyer*, *Holbæk*, for *Sønderborg Distrikt* til Hr. Redaktør *A. P. Møller*, „*Hejmdal*“, *Sønderborg*, og for *Vodder Distrikt* til Hr. Landmand *Hans Lastein*, *Birkelev* pr. *Frifelt*.

Ligeledes er Hvervet som Selskabets Forretningsfører for *Roskilde Distrikt*, der hidtil har været varetaget af afdøde Sagfører *A. E. Kornerup*, *Roskilde*, nu overdraget til Hr. Landsrets-sagfører *Carl Skou*, *Roskilde*.

Endvidere har Hr. Gaardejer *N. P. Ottosen*, *Mallehøje Østergaard*, *Filskov*, overtaget Hvervet som Hedeselskabets Forretningsfører for det nyoprettede *Filskov Distrikt*.

HEDESELSKABETS REPRÆSENTANTSKABSMØDE.

Hedeselskabets aarlige Repræsentantskabsmøde er nu fastsat til Afholdelse i København Torsdag den 27. Juni.

Aarsmødet afholdes i Nimbs Lokaler og begynder Kl. 9 Morgen.

Som Følge af, at Aarsmødet denne Gang afholdes i København, bliver der ingen Udflugt den følgende Dag.

Til Aarsmødet har Selskabets Medlemmer og Pressen Adgang.

ERINDRINGER OM OBERSTLØJTNANT E. M. DALGAS.

Af *E. K. Thyssen*.

I „Geografiske Billeder fra Heden“, der udkom i 1870, skriver Oberstløjtnant Dalgas saaledes i IV Afsnit: „I Sønderrommefladen findes Døvling nordre Banke, en prægtig Knude, i hvis Top Rullestensler og Mergel udgraves, ved hvis Fod Brunkulsler findes, og hvis Overflade til Dels er opdyrket. Dernæst Døvling søndre Banke, som især bestaar af Grus, noget man ikke finder i Fladerne; Østerbjerg, en smal Bakkekam, der indeholder Ler,

og som i Øst er kratbevokset, og endelig det statelige $\frac{1}{4}$ □ Mil store Svollibjerg, paa hvis Affald Hvelplundgaard og de frugtbare Marker i Bøvl By findes, hvis Mergel- og Lergrave stadigt forøges, og paa hvis Top, og i hvis Omegn 40 Kæmpehøje kunne tælles. Fra dette Bjerg, der hæver sig ca. 100 Fod over Midten af den store Flade, overskuer man denne i sin Helhed; naar man har staaet her, og paa en Gang set ud over 15 □ Mil af sit Fædreland, alt fladt som et Stuegulv, næsten alt sort og øde, saa har man set Danmarks sørgeligste Hedeegn, saa har man set en alførende Hedeslette i hele dens frygtelige Tomhed.“

Ovenstaaende Beskrivelse passede endnu i 1885, da Forfatteren af disse Linjer bosatte sig i Sdr. Omme. Der var dog af et privat Aktieselskab paabegyndt en mindre Plantage paa ca. 40 Tdr. Land i Heden nord for Skovsende, ligesom ogsaa der var godt begyndt paa Opdyrkning af enkelte Hedearealer, og der var plantet en Del Haver omkring Gaarde og Huse. De store Hedearealer henlaa dog endnu i deres frygtelige Nøgenhed. Adskillige gode Mænd i Sognet talte jævnlig om, at her burde gøres noget og havde Øjnene rettet imod Det danske Hedeselskab som den Institution, der bedst kunde tage sig af denne Sag.

Som Følge af disse hyppigt førte Forhandlinger sendte derfor undertegnede i Vinteren 1886—87 et Brev til Oberstløjtnant Dalgas med Forespørgsel om det Rygte talte sandt, der havde fortalt, at Hedeselskabet, som alt dengang ejede Skarrild Krat og Plantagen omkring Hesselvig Enggaard i Skarrild Sogn, havde planlagt at anlægge en Række Plantager imod Syd fra Skarrild over Sdr. Omme og Grindsted Sogne og videre sydpaa. Jeg meddelte dernæst, at der var Hede nok at faa til Købs i Sdr. Omme Sogn, og at mange Mennesker med stor Forventning imødesaa den Dag, da Hedeselskabet her vilde tage fat. Som Svar herpaa modtog jeg et meget venligt Brev fra Oberstløjtnanten, der udtrykte sin Glæde over at møde Lyst og Trang til at faa Plantningsarbejdet iværksat. Han bad mig dernæst om at undersøge, hvor stort et Areal der kunde faas til Købs af Heden Nord for Skovsende, som der foreløbig var tænkt paa, og efter nogen Brevveksling blev den Pris, der kunde tilbydes, fastsat til 5 Kr. pr. Td. Land af Hede og 20 Kr. pr. Td. Land af Agermark. Jeg tog da fat sammen med nogle Mænd i Sognet, som interesserede sig stærkt for denne Sag, og i Løbet af Sommeren 1887 samlede vi et Areal paa ca. 374 ha mest Hede, men dog ogsaa en Del Agermark, deraf laa 63 ha lige over Sogneskellet i Hoven Sogn, saaledes at Arealet udgjorde et samlet Hele.

Den 12. Oktober 1887 samledes samtlige Lodsejere, saa vidt

jeg husker 28 i alt, til et Møde, hvor der blev gjort nærmere Aftale om den paatænkte Afstaaelse af Jorden, og samtlige Tilstedeværende blev indbudte til et nyt Møde 8 Dage derefter den 19. Oktober, hvor Oberstløjtnanten kom til Stede og Handelen skulde endelig ordnes.

Ved dette Møde maatte jeg i høj Grad beundre Oberstløjtnantens ualmindelige Evner til at forhandle med en saadan Kreds af forskelligartede Mennesker. De var vel enige om, at de nok vilde afstaa deres Jord, og de tilbudte Priser var der heller ikke noget i Vejen med, men de havde næsten alle forskellige andre Betingelser at stille. En ønskede Ret til vedblivende at have Færdsel med et gammelt Vejspor, der førte fra hans Gaard ind over det Areal, som skulde sælges. En anden vilde have Ret til Tørveskær paa Arealet i al Fald i en Aarrække, og en tredie vilde have Ret til Græsning for sine Kreaturer paa nogle smaa lavtliggende Stykker, hvor der var noget Græs, i hvert Fald indtil Træerne blev plantede o. s. v.

Oberstløjtnanten hørte paa alle disse og flere Indvendinger, der blev fremførte ofte med temmelig skarpe Stemmer, med den mest overlegne Ro. Han prøvede slet ikke paa at modsige dem. De skulde alle have Lov til at tale ud. Han havde jo nok været med til saadanne Forhandlinger adskillige Gange før, og han vidste, at Folk blot skulde have Lov til at udtale sig, saa faldt de nok til Ro. Enkelte Svar fremkom han med som disse, at Færdselsret ad Veje gennem den paatænkte Plantage kunde der aldeles ikke være tale om, da der ikke gik nogen offentlig Vej gennem Arealet. Græsningsret kunde derimod indrømmes, indtil Træerne var plantede, og Ret til Tørvegrovning kun paa enkelte Steder efter nærmere Paavisning og i et kort Aaremaal. Endnu kom dog de nævnte Indvendinger og flere til frem en Stund, og Forsamlingen blev tilsyneladende urolig. Oberstløjtnanten sad ganske stille og lod Folk tale ud, indtil han tog sit Ur frem og sagde: „Naa! Godtfolk! nu har jeg $\frac{1}{2}$ Time igen, saa maa jeg afsted, da jeg skal have et nyt Møde endnu i Dag, nu maa De sige ja eller nej, for vi maa være færdige“. Da var det, som Forsamlingen pludselig blev tavs, man havde fremført sine Indvendinger, der var ikke mere at sige, og det lød fra alle Munde: Ja, saa maa det helst blive saadan! Dermed var Forhandlingen endt, og alle de formelle Ting, der hører med til en saadan Handel, blev saa ordnede senere. Nogen Tid efter blev der købt en Gaard, hvis Marker stødte op til det købte Areal, en Plantør blev ansat, og Arbejdet kunde saa begynde.

Som et Eksempel paa, hvor fint Oberstløjtnanten forstod

at stille sig overfor dem, han fik med at gøre, skal nævnes, at et Par Aar efter, at Skovsende Hede var købt og Arbejdet paa-begyndt, kom en Mand til mig og bad om jeg ikke kunde faa Dalgas til at komme ud at se paa hans Gaard. Han havde en Ejendom med et Tilliggende af ca. 150 Tdr. Land, som laa i Nærheden af det til Plantage indkøbte Areal. Han havde opdyrket det altsammen af raa Hede, men Jorden var af meget tarvelig Beskaffenhed, den gav kun meget ringe Udbytte, og nu sad han i en bundløs Gæld. Hans eneste Udvej var, om han kunde faa Gaarden solgt, og han mente den egnede sig bedst til Plantning. Næste Gang Dalgas kom til mig, forebragte jeg ham Mandens Ønske. Hertil svarede Dalgas straks: „Nej, vi kan ikke købe denne Ejendom, for vore Penge er opbrugte, saa vi har intet at betale den med“. Jeg tillod mig da at bede Dalgas tage med mig ud til Manden, da det vilde være ham en Opmuntring, om Oberstløjtnanten dog vilde komme ud og se paa Ejendommen. Men saa sagde han bestemt: „Nej, det vil jeg ikke, for selv om jeg højt og dyrt paastaar, at jeg ikke vil købe Gaarden, saa tror Manden mig ikke alligevel. Han vil af mit Besøg alene fatte Haab om, at der findes en Udvej for ham, og jeg vil ikke give noget Haab, som jeg ikke er i Stand til at opfylde“.

Dette Jordkøb førte til, at Oberstløjtnant Dalgas ofte kom til Sdr. Omme, da han selv maatte tage Bestemmelse om Anlægget af Plantagen og tilse Arbejdets Udførelse. Under disse Ophold boede han i Præstegaarden. Han havde ofte maattet bo i Kroerne, naar han næsten uophørlig rejste omkring i Hedeegnene. Men dels var Kroerne dengang ikke særlig tiltrækkende, dels elskede han at kunne tilbringe sine Fritider, særlig i de lange Efteraars- og Vinteraftener i en hyggelig Familiekreds.

Opkøbet af Jord til Plantager var dog langtfra endt. Oberstløjtnant Dalgas's Tanker gik langt ud, og hans Planer var stor-slaae. De gik ud paa intet mindre end saavidt muligt at danne en sammenhængende Række af Plantager lige fra Limfjorden til Kongeaaen, en Plan, som man godt kan sige i vore Dage er gennemført, men han vidste ogsaa godt, at det ikke altsammen kunde komme paa en Gang, han forstod at gaa langsomt frem og tage hvert Stykke for sig.

I Sdr. Omme var der Hedestrækninger nok foruden Skovsende, hvor Arbejdet allerede var paa-begyndt. Der var en stor Flade sønden for Aaen, som Oberstløjtnanten gerne vilde have fat paa, men Pengene slog ikke til. Først i Aaret 1901 blev her af et privat Aktieselskab anlagt en Plantage paa ca. 822 ha. Der var endvidere Lille Brænde Hede, som blev nøje undersøgt, men

Sdr. Omme Præstegaard. 1891.

Præstefruen staar ved Barnevognen. Den lille Dreng er nuværende Skovrider Aksel Thyssen, Æbeltoft. Præsten sidder i Vognen. De fire unge Piger til venstre er paa forskellig Vis knyttede til Præstens og Forpagterens Husstand. De tre Personer ved Vognen er Forpagteren og hans Folk.

det viste sig, at Alen laa i en Dybde af 16—18 Tommer og derfor laa for dybt til, at den med de daværende Redskaber med Fordel kunde brydes. Denne Hede er nu indkøbt af Staten til Fangekoloni. Men sønden for Sdr. Omme i Grindsted Sogn var der en passende Hedestrækning, som kunde bruges. En Dag i Sommeren 1891 kørte jeg med ham derover. En Enke ved Navn Maren Dørfler ejede et Hus sammesteds med et Tilliggende paa, saavidt jeg husker, 3—400 Tdr. Land. Hun vilde gerne sælge, og nu skulde det prøves, om en Handel kunde laves. Vi kom ind i hendes lavtloftede Stue med Lergulv. Dalgas satte sig ned paa Bænken og fremførte sit Ærinde, men Maren afbrød ham straks ved paa jydsk Vis først at byde paa Kaffe. Den blev drukket, og saa kom det første Spørgsmaal, hvad hele Ejendommen skulde koste. Maren svarede rask 7000 Kr. „Nej, Maren, det kan der aldeles ikke være Tale om“, gensvarede Dalgas. „Jeg byder Dem 6000 Kr. og intet mere“. Maren begyndte at klage sig, men Dalgas var ubøjelig. „Aa, lille Dalgas,“ klagede Maren, „De ka' savt gi' 7000 Kr.“ „Nej“, svarede han, „Ejendommen er ikke mere end 6000 værd“, Maren klagede sig fremdeles. „Aa, lille Dalgas,“ vedblev hun, „De ka' savt sej ja, det er den jenest Gaang vi handler sammen, sej ja til de 7000 Kr.“ Da Maren imidlertid mærkede, der intet var at gøre, satte hun Prisen ned til 6500 Kr. men lige meget hjalp det. Dalgas sagde bestemt, at han ikke vilde give mere end 6000 Kr. Da det nu saa ud til, at der ikke kunde opnaas Enighed, hviskede han til mig, at vi helst maatte komme afsted. Jeg gik ud og fik Vognen kørt frem. Maren fulgte efter ud i Døren, idet hun stadig klagede sig, og med indsmigrende Ord bad Dalgas give efter. Vi satte os nu paa Vognen, og med Vilje kørte jeg ganske langsomt ud af Gaarden, idet jeg ventede, at Maren nok skulde komme til Besindelse. Vi var da heller ikke kommen mange Alen fra Døren, før vi hørte Maren raabe efter os. Hun kom nu løbende og rakte Haanden frem med de Ord: „Ja, saa maa det helst blive ve' de 6000 Kr.“ Vi vendte saa tilbage og fik en Slutseddel skreven, og Maren syntes nu meget vel fornøjet med Handelen. Et Par Aar i Forvejen var der ved et Uheld brændt et større Hedeareal, som grænsede ind til det nu købte. Det blev nu af Lodsejerne tilbudt Dalgas, da det var brændt saa langt ned, saa det truede med Sandflugt; mere Hede kom til, og paa hele Arealet anlagdes nu Grindsted Plantage, der har en Størrelse af 907 Tdr. Land.

Oberstløjtnant Dalgas var en ualmindelig fornøjelig Gæst at have i sit Hjem, nobel i hele sin Optræden, elskværdig til det yderste og saare interessant i Samtaler, der til Tider kunde

komme ind paa mange forskellige Emner. Hans Dannelse var indgaaende og omfattende, men hvad end Samtalen drejede sig om, saa skulde den nok altid ende med Hedesagen. Jeg har færdes med meget med ham, i mit Hjem, ved Møder og paa mangfoldige Køreture, hvor jeg som oftest selv var Kusk, og han sad ved Siden af mig, men jeg mindes ingensinde, at en Samtale ikke er endt med Hedesagen. Derom kredsede hans Tanker tidlig og silde. Der kom altid en ualmindelig Friskhed med ham ind i Stuen, sjælden har jeg mødt en Mand, der dog var oppe i Aarene, der kunde tage alt med en saa forunderlig Umiddelbarhed. Og saa var det, som Energiens lyste ud af ham fra Isse til Fodsaal, han tog aldrig ligegyldigt eller overlegent paa en Sag, men tog altid Sagen under det Synspunkt, om man derigennem kunde være med til at tjene Samfundet.

Og han kunde godt taale en Spøg, naar han sad veltilpas i et hyggeligt Hjem. Jeg husker en Dag, han opholdt sig hos os, vi havde spist til Middag og sad nu ved Kaffen og en Cigar. Min Kone skænkede selv Kaffen, og da hun skænkede anden Kop, gik hun mig forbi. „Hvad,“ udbød han med paataget Officersmine, „maa han ikke faa mere Kaffe“. „Nej“, svarede min Kone, „han har lidt Mavekatarrh, saa han har ikke godt af mere end en Kop“. „Mavekatarrh“, udbød han, „det har jeg havt hele mit Liv“. „Det glæder mig“, sagde jeg. „Hvad! glæder det Dem, at jeg har Mavekatarrh“, gensvarede han, og hans Mine blev tilsyneladende endnu mere bister. „Ja“, gentog jeg, „det glæder mig i høj Grad, for naar man kan udrette det Arbejde, som De, Hr. Oberstløjtnant, har udført, og endda gaa med en Mavekatarrh, saa synes det ikke at være saa farlig en Sygdom, som jeg havde troet“. „De kan dog tro, jeg har havt denne Sygdom i høj Grad“, svarede han. „Det var i 1863, jeg boede den Gang i Viborg, og jeg led af denne Sygdom, saa jeg ofte maatte smide mig ned paa Gulvet og vride mig af Smerter. Og under disse Forhold fik jeg midt i November Maaned Ordre til at møde ved Hæren ved Danevirke, og jeg rejste med det samme.“ — Man faar en dyb Respekt for en Mand, der kan rejse sig op med saa stærke Smerter, trække i Uniformen og tage sin Plads i Hæren uden at vakle et Øjeblik.

En Gang lidt senere bad jeg ham fortælle lidt om sine Oplevelser i 1864. Han fortalte da, at da han kom til Hæren blev han anvist sin Plads længst ude imod Vest paa Danevirkelinien. Han var dengang Kaptajn og Kompagnichef ved Ingeniørtropperne. Han skulde da bl. a. forestaa Bygningen af de nødvendige Baraker, saa Soldaterne kunde have noget at skjule sig i under

Vinterkulden. Foreløbig var Hæren indkvarteret i de forskellige Bøndergaardene i Egnen, men de laa saa spredte, saa Soldaterne havde alt for lang Afstand til Samlingspladserne.

Der blev dog ingen Barakker byggede foreløbig, thi der var ingen Ordre til dette Arbejde kommen fra Krigsministeriet. Man ventede Uge efter Uge, men der kom ingen Ordre. Dalgas skønnede imidlertid, at Ordren jo baade skulde og maatte komme. Og som den praktiske Mand han var, vilde han ikke gaa ledig, men sørgede for at have alt i Orden, saa Arbejdet kunde begynde

Tinghøjene.

Disse to prægtige Høje ligger i det sydvestlige Hjørne af Ølgod Sogn. De grænser ind til Adsbøl i Strellev Sogn. Den gamle Mand er fhv. Gaardejer Jens Mikkelsen i Adsbøl. Han er i Færd med at plukke Ris til Binding af Koste. Højene er fredede.

straks, naar Ministeriets Ordre indløb. Han fæstede 200 civile Tømmersvende fra hele Omegnen, som var rede til at møde og træde i Arbejde sammen med Kompagniets 200 Mand, saa snart Ordren kom. Han skaffede alt det fornødne Værktøj til de 400 Mand af Spader og Skovle, Økser, Hamre, Save o. s. v., og da jeg afbrød ham i Fortællingen med det Spørgsmaat, hvorfra han dog fik den Mængde Værktøj, svarede han med et polisk Smil: „Ja, det er min Hemmelighed“. Senere fortalte han mig, at han fik det fra Hamborg. Krigen var jo ikke udbrudt endnu, saa det kunde lade sig gøre, og han fik det alt sammen fragtet med et Fartøj

til Tønning. Resultatet heraf var, at da Ordren til at begynde Arbejdet endelig kom hen imod Jul, var han beredt til at tage fat paa Arbejdet straks, og han fik da ogsaa sine Barakker færdige paa meget kort Tid.

Ligeledes viste hans praktiske Sans sig, da Tilbagetoget skulde ske den 5. Februar. Ingen vidste jo noget om denne Sag. Dalgas ligesaa lidt som de øvrige Befalingsmænd, undtagen selve Generalerne. Men han skønnede, at Stillingen ved Danevirke var uholdbar, som Forholdene havde udviklet sig, og at et Tilbagetog derfor maatte komme; han vilde derfor ogsaa nu have alt forberedt. Da det begyndte at fryse temmelig stærkt, og Føret blev meget glat, sendte han først alle Kompagniets Heste til Smeden for at faa dem godt skærpede. Men dernæst sendte han ogsaa hele Mandskabet til Smeden, for at de kunde faa Jernpløkke sat i Støvlerne. Det var den 4. Febr. og om Formiddagen den 5., og Følgen var, at da Befalingen kom til Afmarsch den 5. om Aftenen havde han alt godt forberedt, og han førte sine Folk i Løbet af Natten først op ad Vejen langs Vestkysten, og derfra over de store Hedestrækninger til Flensborg, og han mistede paa denne Tur ikke en eneste Mand.

Oberstløjtnant Dalgas blev saa tildelt General Hegermann-Lindencrones Hærafdeling og kom med den op i Nørrejylland. Han var med i Slaget ved Vejle den 8. Marts og havde selv forestaaet Bygningen af de Forsvarsværker, hvormed Hæren forsvarede sig imod Østrigernes Angreb, herefter fulgte han med Hæren nordpaa, overalt optaget af de nødvendige Broslagninger og Forskansningsarbejder. Hans Meddelelser om Krigen var iøvrigt som alle andre Danskes, at Overledelsen var alt for veg, og at Overmagten var saa stor, at der ikke kunde være Tale om, at vi her kunde staa os selv med den største Tapperhed. Kun et Forhold ærgrede han sig over med megen Bitterhed, det var de tysksindede Sydslesvigeres Overløb til Tyskerne.

Han, som var Ærligheden og Trofastheden selv, kunde ikke paa nogen Maade forlige sig med den Tanke, at nogen som tjente i den danske Hær skulde løbe over til Fjenden, selv om han godt vidste, at Tyskerne havde udspremt Flyveblade blandt de danske Soldater, der gav dem Frihed for Krigen, som blot vilde komme. Hans Kærlighed til Folk og Fædreland var ubegrænset, og netop nu da han som alle andre Danske var knugnet ned under Nederlaget, kunde han ikke lægge Hænderne i Skødet, men da modnedes de Tanker hos ham, som længe havde ligget der under hans mange Rejser i Hedeegnene, at alle disse øde Strækninger kunde frugtbargøres paany ved Plantning,

Afvanding eller Opdyrkning. Han var derfor en af de første, der nu vilde kalde paa alle slumrende Kræfter i Folket ved at rejse den danske Hedesag.

Hans Liv blev da et næsten uafsladeligt Rejseliv. Det kan jeg skønne deraf, at han saa hyppigt kom til Sdr. Omme Præstegaard, enten for at overnatte eller ogsaa for at spise til Middag eller Aften og hvile sig et Par Timer, saa hvis han kom ligesaa meget til andre Egne af Jylland, saa kunde han ikke være ret meget hjemme. Rejserne maatte dernæst i Reglen foretages til Vogns. Det var kun sjældent han kunde bruge Jernbaner, og andre Befordringsmidler kendte man ikke den Gang. I Reglen vidste jeg, naar han kom, enten ved direkte Meddelelse, eller ogsaa havde han givet mig saadanne Meddelelser om sine Planer, at jeg kunde skønne, naar vi kunde vente ham. En Gang husker jeg dog, at han kom uventet. Det var en Sommermorgen temmelig tidlig, jeg hørte en Vogn rulle rask ind i Gaarden, og skyndte mig ud for at tage imod. Jeg blev da ikke lidet forbavset, da jeg saa, det var Oberstløjtnanten. „Er der noget i Vejen, Hr. Oberstløjtnant“, udbød jeg, „jeg havde ikke ventet Dem i Dag“. „Nej“, svarede han, „der er intet i Vejen, men jeg har glemmt at faa Cigarer med, kan De give mig nogle“. Jeg skyndte mig ind efter en Haandfuld Cigarer, han puttede dem løse ned i Lommen paa sin Kørekappe, og Vognen rullede bort igen. Han røg næsten altid, jeg har sjældent set ham uden med en Cigar i Munden, og det var næppe altid, at han selv overholdt sine strenge Regler om ikke at ryge i Plantagerne, men han passede selvfølgelig paa, at der ikke skete nogen Skade.

Adskillige ret ubehagelige Oplevelser kunde han nok være udsat for paa sine Rejser. Her er en Fortælling om en saadan Oplevelse, som jeg ganske vist ikke har fra ham selv, men som utvivlsomt er sand nok. Dalgas kom en Dag hen imod Aften kørende til en lille, afsides liggende Hedegaard, hvor han skulde have sin Aftensmad. Nu maa forudskikkes den Bemærkning, at paa saadanne ensomt liggende Hedegaarde bestod Brønden ofte kun af et rundt Hul gravet ned i Jorden, i Reglen var den dog stensat, men uden Brøndkarm eller Pumpe. Der var kun lagt en Kant af Græstørv for oven, som dog kun utilstrækkeligt afholdt Overfladevandet fra at løbe ned i Brønden, der var dækket af et løst Laag, medens en Spand, hvori der var bundet et Reb, stod ved Siden af til Ophejsning af Vandet. Konen satte nu det bedste Huset formaaede frem for ham, og han begyndte Maaltidet. Lidt efter kom Konen ind og gjorde ham det Spørgsmaal, om han ønskede Kaffe eller The. „For“, tilføjede hun, „jeg vil

Maren Dørflers Ejendom i Grindsted i 1895.

Ejendommen er endnu omgivet af nøgen Hede. En Mand med et Spand Heste og en med et Stedeforspand begynder at rode op i Lyngen. De to nye Huse til venstre og foran i Billedet er opført i 1895 og dækker næsten helt Maren Dørflers gamle straatækte Bygninger.

sige det ligesom det er, vi har vasket Faar i Dag, og Vandet fra Faarevasken er løbet ned i Brønden, i The er det ikke saa godt, men i Kaffe kan det slet ikke smages“. Hertil svarede Dalgas ganske tørt: „Tak, men saa vil jeg helst bede Dem give mig et Glas Mælk“.

Oberstløjtnant Dalgas var en ualmindelig flittig Mand. Han var optaget til enhver Tid, mest paa Rejser i Midt- og Vestjylland. Hans Tid var nøje inddelt, saa han havde for hver Uge ad Gangen eller mere et Skema for sine Køreture og for hvert Møde, han skulde afholde, og ofte havde han et eller flere Møder at afholde hver Dag, og han var altid præcis, saa ingen skulde vente paa ham. Men ogsaa i sit Hjem paa Villa Montana i Aarhus var han stærkt optaget, her havde han indrettet Kontorer for Hedeselskabet paa nogle Kvistværreiser, hvor alt var i travl Arbejde for ham og hans Medhjælpere, indtil Pladsen blev alt for indskrænket, fordi Arbejdet voksede med stærke Skridt, og Aaret før Dalgas's Død maatte man skaffe sig andre Kontorlokaler i Aarhus.

Under alt dette havde Dalgas det ene Formaal at tjene Samfundet, at være til Gavn for Folk og Fædreland, og betegnende er det, at han gjorde alt dette Arbejde uden Betaling. Han udtalte selv engang lejlighedsvis: „Den Dag jeg skulde tage Betaling for mit Arbejde i Hedeselskabet, holdt jeg op med at bestille noget“. Men da han jo som alle andre Mennesker skulde have noget at leve af, bevilgede Rigsdagen ham ved hans Afgang fra Hæren den fulde Kaptainløn som Pension som en Anerkendelse for hans Fortjeneste af Hedesagen. Dernæst fik han et Embede som Assistent hos Overvejsinspektøren, og i 1885 fik han selv Posten som Overvejsinspektør, et Embede han i hvert Fald for Jyllands Vedkommende havde nemt ved at bestride, da han den Gang færdedes paa Landevejene maaske mere end nogen anden Mand i Landet. Som den myreflittige Mand han var, havde han stor Respekt for Arbejdets Værdi, og da han selv gjorde sit Arbejde ikke for Pengenes Skyld, men for at gøre Gavn i det Samfund han levede i, saa blev han aldrig træt af at fremhæve, at ethvert Arbejde, selv om det var nok saa trælsomt, havde sin ideelle eller aandelige Side, og først naar denne Side kommer frem, da har vi Glæde af vort Arbejde.

En Sommersøndag havde jeg efter Sædvane et Folkemøde i min Have ved Sdr. Omme Præstegaard. Jeg ventede Besøg af Dalgas henimod Aften, men inden Mødet sluttede, kom han kørende og kom straks ud i Haven til os og paahørte Slutningen af et Foredrag af den da bekendte Højskoleforstander Axelsen fra

Jebjerg. Jeg bad nu Dalgas om at sige noget til hele denne Forsamling af Hedeboender, hvad han dog undslog sig for. Mødet sluttede derfor, og vi gik ind i Præstegaarden for at spise til Aften.

Han var optaget af, hvad han havde hørt, men maatte dog komme med sine Bemærkninger og siger saa: Den Mand, der talte, sagde jo noget meget kønt om de aandelige Værdier, som vi Mennesker maa stræbe efter at vinde. Men det gælder ikke blot om at vinde aandelige Værdier som noget for sig, men om at alt vort Arbejde kan faa en aandelig Værdi, saa et Menneske højnes under sit Arbejde. Han maa ikke nøjes med blot at tjene saa og saa mange Penge, men han maa se en Værdi i det, han frembringer til Gavn for sin Arbejdsgiver og det hele Samfund. Først saa kender han Glæden over sin Gerning. Jeg har en Gang, vedblev han, oplevet et meget ejendommeligt Udtryk derfor.

„Medens jeg som Vejingeniør anlagde de nye Landeveje fra Holstebro ad Viborg og Aarhus, havde jeg mange Folk i Arbejde. Jeg færdedes stadig paa disse Vejstrækninger og kom regelmæssig en Gang om Ugen paa et bestemt Vejstykke, hvor jeg saa, hvad der var udrettet baade paa Vejen og i Grusgravene og udbetalte Arbejderne deres Løn. Nu kom jeg der en Gang og havde meget travlt, saa jeg ikke kunde faa Tid til at komme omkring i Grusgravene og opmaale Skærvedyngerne. Jeg havde da i en af Gravene en gammel Mand ved Navn Søren Enøje, (formodentlig havde han faaet det ene Øje slaaet ud af en Sten) og jeg sendte derfor Bud hen til Søren, at jeg ikke kom hen til ham den Dag, men bad ham selv maale Skærvedyngen op og komme hen i Kroen og faa sin Ugeløn. Jeg vidste jo, at jeg kunde stole paa Sørens Maal ligesaa godt som paa mit eget. Han kom ogsaa, men da han kom ind til mig, græd han med sit ene Øje, og da jeg spurgte ham, hvor meget han skulde have, svarede han: „Jeg skal ingenting have“. Jeg spurgte ham, hvad dette skulde betyde. Men Søren vedblev: „Naar Kaptajnen ikke engang vil gøre mig den Glæde at komme hen til mig og maale min Skærvedyng op, saa bryder jeg mig slet ikke om at faa noget“. Se, det var denne gamle Mands Ære og hans Glæde, at hans Foresatte skulde komme hen og se hans Skærvedyng og sige et Par venlige Ord om Arbejdet. Og naar ikke det var sket, saa brød han sig slet ikke om at faa Penge derfor, han havde slet ingen Glæde havt af dette Arbejde. „Man siger nok“, sluttede Dalgas, „at intet Arbejde er saa trivielt eller saa aandsfortærende som dette at slaa Sten paa Landevejen. Men Søren Enøje har lært mig, at selv dette Arbejde har en ideel Side, nemlig at det gøres for-

svarligt til hans Foresattes Tilfredshed, saa først har han Glæde af sit Arbejde“.

Oberstløjtnant Dalgas's Livsgerning var et saadant Arbejde, udført med et ærligt og trofast Tjenersind af Kærlighed til Folk og Fædreland. Derfor vil hans Minde blive bevaret til sene Slægter.

Ribe, 22. Februar 1935.

STATSSKOVENE 1933—34.

Statsskovdirektoratet har udsendt en skematisk Sammenstilling af Statsskovdistrikternes Udbytte af Ved og Penge i Finansaaaret 1933—34. I Oversigten er Distrikterne som i de to foregaaende Aar delt i 1) de fuldt producerende Skovdistrikter, 2) Hedeskove og ikke fuldt producerende Distrikter og 3) Lystskovdistriktet.

Den skovede Vedmasse af alle Træarter paa samtlige Distrikter med Undtagelse af Lystskovdistriktet udgjorde i 1933—34 411093 m³, hvilket er ca. 79000 m³ eller ca. 24 % mere end de paagældende Distrikters normale Hugstetats og skyldes dels Hensynet til den noget forøgede Efterspørgsel navnlig af Naaletræeffekter, dels noget forbedrede Afsætningsforhold paa Grund af Valutakontorets Virksomhed med Hensyn til en begrænset Import af Træ, og endelig, at man under den herskende Arbejdsløshed har søgt at beskæftige det størst mulige Antal Arbejdere.

Paa de fuldt producerende Skovdistrikter, hvoraf der findes 19, blev der i 1933—34 ialt skovet 300620 m³, heraf ved Udhugning 156223 m³ og paa de 10 ikke fuldt producerende Distrikter udgjorde Skovningen 100473 m³ (heraf ved Udhugning 90640 m³). De fuldt producerende Skovdistrikter dækker ialt 58 % af det træbevoksede Areal og giver 73 % af hele den skovede Vedmasse, medens de ikke fuldt producerende Skovdistrikter udgør 42 % af det træbevoksede Areal og giver 27 % af den skovede Vedmasse.

Nettoindtægten fra de enkelte Distrikter svinger meget stærkt. Saaledes gav Nøddebo Distrikt i 1933—34 en Nettoindtægt af 178540 Kr. (64,08 Kr. pr. ha producerende Areal), medens et Distrikt som Boller gav 58373 Kr. i Underskud (÷ 41,31 Kr. pr. ha producerende Areal). Udprægede Hededistrikter som Klosterheden og Feldborg gav i 1933—34 henholdsvis et Underskud af 28162 Kr. og 24965 Kr.

Bruttoindtægten for samtlige Distrikter, Lystskovdistriktet undtaget, har ialt udgjort 4720341 Kr. og de samlede Udgifter 3745365 Kr., saaledes at der fremkommer et Overskud paa 974976 Kr. Udgiften til Direktoratet for Statsskovbrug og Skovreguleringen er dog ikke medregnet i disse Tal. Udgiften hertil har for Finansaaret 1933—34 udgjort 108570 Kr.

Statsskovdirektoratet anfører i Beretningen, at Afsætningsforholdene har været gode, idet der har været livlig Efterspørgsel for saa godt som alle Effektgruppers Vedkommende, hvilket har medført nogen Stigning i Priserne for en meget stor Del af Grantræeffekterne. Særlig har der været stor Efterspørgsel efter Naaletræ.

Af den ovennævnte samlede skovede Vedmasse 411093 m³ var 223759 m³ eller 54 % Gavntræ. Heraf var 7139 m³ Eg, 26115 m³ Bøg, 187344 m³ Naaletræ og 3161 m³ forskelligt Løvtræ. Udbygningen udgjorde ca. 60 % af den samlede Hugst.

For de fuldt producerende Skoves Vedkommende er der opnaaet følgende gennemsnitlige Bruttomiddelpriser i Skoven pr. m³: Eg 18,46 Kr., Bøg 10,29 Kr., Naaletræ 11,84 Kr. og forskelligt Løvtræ 9,26 Kr. De laveste Priser for Eg er 11,57 Kr. i Buderupholm og de højeste 45,43 Kr. i Odsherreds Distrikt. For Bøg lavest 8,24 Kr. i Silkeborg Distrikt og højest 13,56 Kr. i Sønderborg Distrikt. For Naaletræ lavest 8,58 Kr. i Odsherred Distrikt og højest 15,28 Kr. i Kronborg Distrikt.

For Hedeskovene og de ikke fuldt producerende Distrikter er de gennemsnitlige tilsvarende Priser: Eg 13,55 Kr., Bøg 9,19 Kr., Naaletræ 8,05 Kr. og forskelligt Løvtræ 7,53 Kr. ialt pr. m³.

Viborg, den 7. Februar 1935.

Fr. Piper.

BEKÆMPELSE AF DEN STORE BRUNE SNUDEBILLE, HYLOBIUS ABIETIS.

Meddelt af Statens forstlige Forsøgsvæsen.

I 1934 har det forstlige Forsøgsvæsen i Samarbejde med Professor Math. Thomsen begyndt nye Forsøg til Bekæmpelse af den store brune Snudebille for at søge at naa frem til en billig og samtidig effektiv Metode. Forsøgene kan betragtes som en Fortsættelse af dem, hvorom Professor Math. Thomsen og Hans Wichmand har givet en Beretning i Dansk Skovforenings Tidsskrift 1932.

Da vi fra det praktiske Skovbrugs Side er anmodet om at

fremkomme med en Vejledning til Snudebilleangrebets Bekæmpelse allerede nu, skal vi, skønt Forsøgene i 1934 kun har været orienterende, af Hensyn til Sagens Aktualitet efter Stormen den 8. Februar 1934, meddele følgende:

De mest effektive hidtil prøvede Midler har været Kalciumarsenat og Blyarsenat. Af Hensyn til Blyforbindelsens større Giftvirkningsfare for Mennesker maa Kalciumarsenat foretrækkes.

Bekæmpelsen kan ske enten ved Udlægning af *forgiftet Fangbark* som anvist i ovennævnte Afhandling eller ved *direkte Gift-pudring af Planterne*, som er foreslaaet prøvet i Afhandlingen og senere er praktiseret med Held bl. a. paa Brattingsborg af Skovrider Kindt.

Ved Giftbarkmetoden lægges Barkstykker af sædvanlig Størrelse (f. Eks. 12×20 cm) ved Siden af hinanden med Indersiden opad paa et skyggefuldt Sted. Medens de endnu er helt fugtige og slimede, paaføres Giften — ublandet Kalciumarsenat eller Blyarsenat i Pulverform — ved Hjælp af en Blæser, saaledes at Stoffet dækker Indersiden som et tyndt, men tæt Lag. Til Forsøgene anvendtes en Blæser af tysk Fabrikat, „Pomona“. Barken bliver liggende en halv Time, til Saften er indtørret, og udlægges derefter paa almindelig Maade med Indersiden nedad. Der bør anvendes let Dækning, da Dækning med tunge Græstøv kan bevirke, at Giften gnides af paa Underlaget, og desuden fremmer Mugdannelse. Barken maa ikke være for tynd, da Billerne i saa Fald delvis gnaver paa Oversiden, der ikke er forgiftet. Behandlingen af Barken bør foregaa paa det Sted, hvor Barken skal bruges, da man ved længere Transport nemt gnider for megen Gift af. Af Hensyn til Vildt o. a. maa Pudringen helst finde Sted i roligt Vejr, da Pudderet kan drive ret langt med Vinden og sætte sig som et fint Overtræk paa Skovbundens Vegetation. Det er vigtigt, at Barken faar et jævnt, sammenhængende men tyndt Lag. For stærk Pudring, der giver den et kalket Udseende, bevirker, at Billerne nødigt gnaver af den.

Det maa indtrængende paalægges den Mand, der udfører Behandlingen, at vise Forsigtighed med den stærke Gift. Manden bør have Vinden i Ryggen og beskytte Hænderne med et Par gamle Handsker, der senere kan kasseres. Det kan tilraades at binde et fugtigt Tørklæde for Næse og Mund under Pudringen. Hvis Giften trænger ind i Rifter eller Saar i Huden, kan der komme en ubehagelig Hævelse og Betændelsestilstand. Det maa erindres, at ublandet Blyarsenat og Kalciumarsenat er uhyre stærke Gifte, der maa opbevares paa et for Børn og ukyndige Personer utilgængeligt Sted. Blyarsenat er farligere end Kalcium-

arsenat, da Blyet har en akkumulativ Giftvirkning, d. v. s. det udskilles ikke som Arsenat gennem Nyrenerne, men ophober sig i Organismen.

Fangbarken, hvoraf der anbringes omkring en 300 Stykker pr. ha (flere eller færre efter Angrebets Styrke), maa som Regel fornyes hver Uge i den Tid Angrebet staar paa.

Den direkte Pudring af Planterne sker ligeledes med en Blæser af de smaa, billige med Bælg, som giver et enkelt Pust af Pudder for hver Gang, man trykker Bælgen sammen. Det er vigtigt, at Planterne pudres godt helt nede ved Jorden, hvor Billerne meget gerne gnaver, og dette fordrer nogen Omhu, hvor der er Bundvegetation. I Almindelighed pudres Planterne fra begge Sider (hvorfor det er fordelagtigt, at Blæserens Spids er bøjet), og saa stærkt, at de er synligt hvidmelede, og der er da i Praksis medgaaet ca. 2 kg til 1000 à 1200 Planter, og en Mand kunde pudre ca. $\frac{1}{2}$ ha om Dagen (Dana Bælgblæser). Det maa nøje indskærpes, at den Mand, som foretager Pudringen, gaar med Ryggen mod Vinden, og i det hele taget drager Omsorg for, at han ikke, hverken ved Indaanding eller paa anden Maade, faar Pudderet i sig.

Fra et Forsøg i Undallslund, hvor der ikke var Bundflora, indberettede Forstkandidat Steenstrup, at et enkelt Tryk paa Blæseren („Ca-Ra“) for hver Plante var tilstrækkeligt; det var ikke nødvendigt, at Planten skinnede hvidt. Ved denne sparsomme-lige Pudring anvendtes der 1 kg Kalciumarsenat til 2000 Planter eller under 4 kg pr. ha, og en Mand kunde naa at pudre 250 Planter i Timen. Besparelsen var altsaa meget væsentlig. Giftvirkningen holdt sig godt Sommeren igennem efter en Pudring den 22. Maj.

Saavel Indsamling af Biller paa almindelig Fangbark, Udlægning af forgiftet Fangbark og direkte Pudring af Planterne viste betydelig Nytte af disse Foranstaltninger. Derimod kunde man ingen Forskel iagttage, enten Granrisene efter Skovningen var fjernet fra Arealet eller dette var dækket med Kvas, men Risene gavner Plantningen ved at værne mod Udtørring. Det er ved de tidligere Forsøg vist, at Udlægning af Giftbark er mere effektiv end Indsamlingen af Billerne. I Forsøget i Undallslund var der færrest gnavede Planter, hvor Pudringen var udført direkte paa disse. Dette kan dog skyldes Tilfældigheder. I alle Tilfælde maa man regne med, at Planterne bliver gnavede, ogsaa paa Arealer hvor de er pudrede, da Billerne ikke synes at sky pudret Bark, men jo netop skal gnave paa denne for at blive dræbt. Gnavene paa pudret Bark, det være sig Fangbark eller de pudrede Planter,

er altid meget smaa, idet Billerne hurtigt mister Lysten til at æde og i Løbet af kort Tid dør. Da alle Gnav paa de pudrede Planter var af ringe Udstrækning og ret overfladiske, og Gnavenes Antal bliver faa, fordi hver Bille kun naar at gnave en Gang, tager Planterne næppe nævneværdig Skade.

Prisen for Kalciumarsenat er ca. halvanden Krone pr. kg. Der vil i Aar blive gjort Forsøg med et Præparat, hvor Kalciumarsenatet er blandet med et neutralt Pulver; dette Præparat bliver væsentlig billigere og mindre farligt at arbejde med. Desuden bliver der forsøgt et af Øresunds chemiske Fabrikker fremstillet Kryolitpræparat, som med Held har været forsøgt i Landbruget og bl. a. vist sig effektiv overfor visse Snudebillearter.

Til næste Aar, hvor der kan befrygtes stort Argreb af Snudebiller udklækket i Stødene paa Stormarealerne, haaber vi at kunne give Meddelelse om disse Midlers Effektivitet.

TILVIRKNINGEN AF TØRV M. V. I 1934.

Ved Afdelingsleder *Fridlev Thøgersen.*

For Tørveproduktionen var Vejrforholdene i den første Del af Tørvesæsonen i 1934 særdeles gode, idet den ringe Nedbør i Maanederne April—Juli i Forbindelse med passende Varme betingede en tilfredsstillende hurtig Tørring af Tørvene. Nedbørens Fordeling fremgaar af nedenstaaende Tabel fra Meteorologisk Institut.

Sammendrag af Nedbørsobservationer i April—September 1934.

Millimeter.

Jylland	April	Maj	Juni	Juli	August	Septbr.
Normal Nedbør	42	44	49	65	88	64
Over Normalen	—	—	—	—	21	29
Under Normalen	4	12	15	23	—	—
Øerne						
Normal Nedbør	38	40	45	63	72	50
Over Normalen	—	—	—	—	26	38
Under Normalen	17	19	21	34	—	—

Det ses af Oversigten, at Maanederne April—Juli inklusive havde under normal Nedbør, medens August og September gav rigelig Regn.

Oplysningerne om Tilvirkningen af Maskintørv er som tidligere Aar beredvilligt stillet til Raadighed af Tørvefabrikanterne. Det fremgaar af Indberetningerne, at Efterspørgselen efter Tørv var god i Sæsonens første Halvdel, og Læggepladserne blev derfor hurtigt frigjort til ny Oplægning. Senere paa Sommeren blev Efterspørgselen stedvis ringere, hvilket nok for en Del skyldtes Briketimporten fra Tyskland, og paa Grund af den rigeligere Nedbør i Eftersommeren blev der nogen Vanskelighed med at faa de sidste Tørv tørre, saaledes at der var temmelig mange Tørv paa Læggepladsen ved Sæsonens Ophør.

Der er i 1934 produceret ca. 310 Mill. Maskintørv mod ca. 290 i 1933, altsaa en Stigning paa omved 7 pCt. For Jyllands Vedkommende fordeler Produktionen sig saaledes i de forskellige Amter:

Aalborg Amt	8,1 Mill.	Ringkøbing Amt	58,4 Mill.
Aarhus "	2,9 "	Thisted "	12,9 "
Hjørring "	31,2 "	Tønder "	8,9 "
Randers "	37,7 "	Vejle "	8,0 "
Ribe "	42,7 "	Viborg "	59,6 "

I Forhold til 1933 er der herefter sket en ret stor Forøgelse af Produktionen i Hjørring Amt og smaa Stigninger i Randers, Ribe, Ringkøbing, Thisted og Vejle Amter, medens Aalborg Amt har produceret lidt mindre. I de øvrige 3 Amter har der kun været meget smaa Forskydninger.

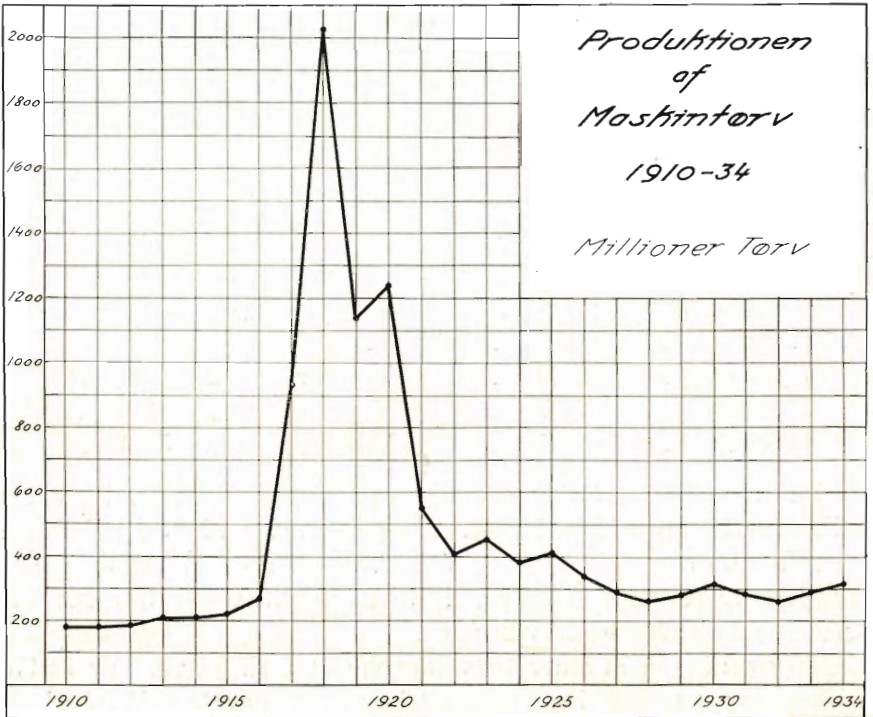
Tilvirkningen af Skæretørv har været forholdsvis stor i 1934, hvilket for en stor Del maa tilskrives de gunstige Vejrforhold. Skønsmæssigt kan denne Produktion vel anslaas til ca. 650 Mill. Tørv, saaledes at den samlede Produktion af Tørv i 1934 kommer op paa ca. 960 Mill.

Der har herefter i afvigte Sæson været nogen Stigning i Fremstillingen af Tørv i Forhold til Aaret forud, hvor den samlede Produktion var ansat til 870 Mill. Tørv.

Priserne paa Tørv synes at have haft en nedadgaende Tendens. Der angives ofte en Pris paa 6 Kr. pr. Tusinde Tørv; enkelte har dog faaet 7,00 à 7,50 Kr., medens andre kun har opnaaet 5,00 à 5,50 Kr. Hvor Tørven er solgt efter Vægt, har Prisen gennemgaaende været omkring 16,00 Kr. pr. Ton for Maskintørv, og det er kun forholdsvis faa Fabrikanter, der har kunnet afsætte Produktionen til 17,00 à 17,50 Kr.

Af A/S Kaas Briketter er i Sæsonen oparbejdet Raamateriale til ca. 15000 Tons Briketter. Briketfabriken i Stakroge har produceret ca. 1500 Tons Briketter.

Af Tørvestrøelse er der fremstillet 67400 Baller. I de senere Aar har der været en betydelig Stigning i denne Produktion, hvilket vistnok for en væsentlig Del skyldes, at man mere end tidligere gaar over til at benytte Tørvestrøelse til Isolation i Bygninger.

Som det vil fremgaa af tidligere Oversigter har Tilvirkningen af Maskintørv i de senere Aar været paa mellem 260 og 310 Mill. Til Sammenligning hermed kan nævnes, at der før Krigen aarligt blev produceret ca. 200 Mill. Under Krigen fandt der en meget voldsom Stigning Sted i Tilvirkningen af Tørv. Alene af Maskintørv blev der i 1917 fremstillet 927 Mill. og i 1918 endog 2030 Mill.; men derefter gik Antallet allerede i 1919—20 ned til ca. 1200 Mill. Denne Nedgang blev, som det fremgaa af ovenstaaende grafiske Oversigt, fortsat i de følgende Aar indtil 1928, dog med mindre Stigninger paa Kurven i 1923 og 1925. Siden den Tid har den aarlige Produktion af Maskintørv som Regel holdt sig i Nærheden af 300 Mill.

ET ARBEJDE FOR FORSKØNNELSE AF DET VESTJYDSKE LANDSKAB.

Det er vist en ret almindelig Anskuelse, at man skønhedsmæssigt set ikke kan forandre synderligt ved et Landskabs Natur, vel at mærke naar dette er opdyrket og i Kultur. Vel ved man, at Landskabet igennem et længere Tidsrum undergaar visse Forandringer som Følge af forskellige i Forvejen uberegnelige Aarsager, men det er kun yderst faa Steder, der tænkes paa at gøre et bevidst Arbejde paa at forskønne og berige Landskabs-

Beplantede Mergelgrave: Tjørn, El, Birk og Smaabuske (Ølgod 1934).

billedet. Man kunde maaske nævne Arbejdet indenfor Naturfredningsforeningen, men dette Arbejde ligger dog nærmest i Retning af at bevare det særprægede og smukt ejendommelige, som enkelte Egne frembyder.

Spørgsmaalet er, om der ikke burde optages et Arbejde særlig i de bare Egne uden særlig Karakterpræg paa at skabe en rigere Afveksling — give Form og Farve, der kunde tilfredsstille et vist skønhedsmæssigt Krav. Turistsagen har jo i de senere Aar faaet en Betydning, som man for Aar tilbage ikke havde tænkt sig, og mange Steder, hvor der før aldrig kendtes til Turistbesøg, søges nu af en stadig voksende Strøm, saa at alene af turistmæssige Grunde synes jeg, at Spørgsmaalet har Interesse; men den egentlige Grund til Spørgsmaalets Rejsning er dog naturligvis, hvilken

Betydning det kan have for den i den paagældende Egn boende Befolkning.

At Naturen har stor Indflydelse paa det menneskelige Sind er jo erfaringsmæssigt velkendt af alle, og dette Emne er i stort Maal behandlet i Litteraturen og af Folkepsykologer; men for at nyde eller faa Øje paa et Landskabs Skønhed og Præg kræves Natursans. Hos enkelte er denne maaske udviklet saaledes, at der ikke ønskes nogen Forandring, men hos den almindelige Befolk-

Et Anlæg paa Grindstedegnen i Bjergfyrlantage. Plantningen besørget af Skolebørn. Det andet Arbejde er gjort frivilligt af Ungdommen.

ning, her tænkes særligt paa den vestjydske Bondestand, findes dog sikkert et skønhedsmæssigt Krav, der gaar i en anden Retning, derom vidner f. Eks. den stadige Strøm mod Øst- og Midtjyllands Skovegne af udflugtsrejsende Landmænd, og at de faa idylliske Oaser, der findes i Vestjylland, nærmest er overbefolket baade Søn- og Hverdage — tilfældigt er det vel heller ikke, at vestjydsk Ungdom i stort Maal søger til Højskoler beliggende i Landets smukkeste Egne.

Spørgsmaalet er da, hvilken Institution, der har Betingelser og dertil hørende Pligt til at gøre et Arbejde for at forskønne

det landskabelige Billede i Hjemstavnen, saa den i Befolkningen boende Natursans kan tilfredsstilles eller beriges derved.

Jeg mener, at vi for Tiden ikke har andre Institutioner end Plantningsforeningerne. Man kan vel vanskelig tænke sig en Plantningsmand, uden han er i Besiddelse af Natursans og ønsker at forskønne det Landskab, han arbejder i og med, men *Sagen maa stilles frem som en Opgave*, der kræver sin Løsning.

Hvordan Sagen skal løses, kan der vel næppe gives bestemte Regler for, de stedlige Forhold bliver de afgørende, men eksempelvis kunde maaske opstilles nogle Punkter; dog tør jeg — som

Skolebørn planter Anlæg i Bjergfyrlantage.

„ikke Fagmand“ — ikke staa inde for alt vedrørende Plantebestandens S sammensætning.

1) Tilplantning af Skrænter langs Aær og Bækkeløb med *Gruppeplantning* af høje Træer og Smaabuske. Plantebestand: Naaletræer, Birk, El, Røn, Tjørn samt Jagtforeningernes Smaabuske. Her maa kunne arbejdes sammen med Jagtforeningerne, da de blomstrende lave Buske gruppevis tager sig udmærket ud og gavner Vildtbestanden.

2) Plantning omkring Mergelgrave. Plantebestanden den samme som før nævnt.

3) Paa større Ejendomme (ca. 50 Tdr. Land og derover) anlægges en lille Trægruppe i hver af de yderste Hjørner til Markering af Ejendommens yderste Grænser. Plantebestand: Hvidgran, Abèl (Graapoppel), Elm.

4) Rydning af forsømte eller mislykkede Læhegn og Nyplantning særlig med Anvendelse af Løvtræer i Retning Nord—Syd.

5) Anvendelse af Vejtræer ved Markveje og Indkørsler i Stedet for Hegn. Plantebestand: Graapoppel eller Akselrøn, ved Indkørsler Pyramideelm.

6) Hvert Sogn eller Skoledistrikt maa have sit eget Anlæg, ligesom det har sit Forsamlingshus. Mange Steder kan Bjergfyrbepantning benyttes. Der anvendes Kulissehugning forskellige Steder med Indplantning af Løvtræer og japansk Lærk.

Indkørsel med Allé af Pyramideelm.

Gravearbejdet søges gennemført ved Hjælp af Ungdomsorganisationerne. Plantearbejdet besørger af Skolebørn (Plantedag). Et beskedent Udsigtstaarn eller Opstilling af et Par Gynger eller Vipper vil gøre Lykke

Plantebestand: Ædelgran, japansk Lærk, Rødgran, Birk, Hvidel, Bøg, Eg og Buske.

7) Ubeskadigede Kæmpehøje maa ikke beplantes og delvis ødelagte kun med Bøg, Eg eller Planter, der giver en afsluttet Kuppel. Naaletræer maa aldrig anvendes.

8) Hvor det er muligt, særlig hvor der gaar offentlig Vej gennem eller ved Naaletræplantager, plantes 2—3 Rækker Løvtræer som Skovbryn. Kunde saadanne Rækker ved Plantagernes

Ydersider foruden at tage det dystre Indtryk væk ikke ogsaa tænkes at gøre Gavn som et Slags Brandbælte. Plantebestand: Akselrøn, Hvidel og Birk.

9) Udsigtspunkterne maa træde klart frem og absolut ikke beplantes. Hvor der findes en Beplantning paa et virkeligt Udsigtspunkt, maa den fjernes.

Maaske vil man indvende, at den skitserede Plan falder uden for Plantningsforeningernes Rammer. Ja, det er muligt, at den

Enligtstaaende Træer kan virke smukt i Landskabet, saaledes som denne Graapoppel gør det.

ikke findes i Foreningernes Formaalsparagraf, men om der føjedes en ny Opgave til, som dog vil arbejde sig frem før eller senere, det vil sikkert ikke skade den Friskhed og Ildhu i Arbejdet, som er nødvendigt for Sundhed og Trivsel. Der vil kræves Mænd (Kvinder) i Arbejdet med særlig Indstilling, hvormange der findes af disse paa de forskellige Egne er jo paa Forhaand umuligt at danne sig noget Skøn over, men maaske er der flere, end man tror, særlig blandt de yngre Landbrugere.

Var det umuligt for „De samvirkende“ at fremskaffe en Lysbilledserie (koloreret), der viste hvorledes triste og øde Egne kan

omformes gennem et saadant Arbejde. Billedmateriale findes sikkert i Hobetal; det gælder bare om at faa det frem.

Et Samarbejde med Jagtforeningerne vil sikkert være særdeles frugtbringende, da Arbejdet i høj Grad vil gavne Vildtbestanden.

I Plantningsforeningernes Arbejde synes jeg, vi hidtil kun har taget Nyttehensyn. Dette Hensyn ønsker jeg ikke traadt for nær, tværtimod, men Skønhedsmomentet ønsker jeg tillige en større Plads i vort Arbejde.

H. Øllgaard.

Formand for Ølgod^{m.} fl. Sognes Plantningsforening.

LITTERATUR.

A. Mentz: Danske Græsser og andre græsagtige Planter.

Anden Udgave. 176 Sider. 142 Figurer i Teksten.

Gyldendalske Boghandel 1935.

Den nye Udgave af A. Mentz: „Danske Græsser“ foreligger nu, og vil nok blive godt modtaget. Ikke mindst de Studerende ved Landbohøjskolen kan tale med om, hvor vanskeligt det gennem en Aarrække har været at fremskaffe blot nogle faa Eksemplarer af den ældre Udgave, der i brugt Tilstand ofte er betalt med mangedobbelt oprindelig Bogladepris.

Paa det Tidspunkt, da første Udgave udsendtes, skelnedes der særlig mellem de kortvarige Græsmarker og de naturlige Græsgange. De fleraarige Græsmarker danner nu et meget vigtigt Mellemlid, og ved Omtalen af Græsserne er der i den nye Udgave taget Hensyn hertil. Vel nok med særligt Henblik paa Undersøgelsen af de vedvarende (eller fleraarige) Græsmarker er der medtaget en Nøgle ogsaa for Bestemmelse af de vigtigste Græsser i blomsterløs Tilstand, samt flere nye Illustrationer af Bladbygningen. Iøvrigt er Nøglerne gjort mere overskuelige og væsentlig lettere at benytte. Oversigten og Forstaaelsen med er søgt lettet derved, at Teksten til et større Antal mindre væsentlige Arter af Græsserne er trykt med Petit. Som Eksempel paa nye medtagne Arter skal her kun nævnes *Spartina*, der i de senere Aar har faaet Betydning ved Landvinding langs Vestkysten.

Disse Bemærkninger fremkommer ikke for at give Bogen en Anbefaling, en saadan tiltrænges ikke, men for at gøre Læserne opmærksom paa, at Bogen nu kan faas i Boghandelen.

N. C. Nielsen.

TIL OVERVEJELSE.

Vi har modtaget følgende med Anmodning om Optagelse:

I forrige Nr. af Hedeselskabets Tidsskrift var omtalt den smukke Indskrift paa Dalgasstenen i Brande. Verset er forfattet af daværende Præst i Brande Jul. Plesner. Jeg kom til at tænke paa et lille Vers, som man for nogle Aar siden saa daglig i flere Blade, bl. a. i Vejle Amts Folkeblad. Det lød:

Hvor Ploven ej kan gaa,
og Leen ej kan slaa,
der bør et Træ at staa.

Jeg tror, det vilde være god Agitation, om man fik de venligsindede Blade — og det er de jo alle — til at bringe saadanne smaa Rim nu og da. Der er maaske nok en Del, som ikke tænker over dem den første eller anden Gang, de ser dem, men Gentagelser skal der til — tænk paa Kruschen-saltet —, og før eller senere kommer de til at tænke paa, at de dog har en Stump Jord, der ligger ubenyttet hen, eller et Sted, der godt kunde trænge til at blive beplantet.

For mange Aar siden saa jeg nogle Vers forfattet af Gaardejer Clemen Pedersen, Overgaard, Brande, de er saa smukke, at eg synes, de burde kendes i videre Kredse. Et Bevis paa, at de gjorde Indtryk paa mig, er, at jeg aldrig har skrevet dem op, og det er vel nok 25—30 Aar siden jeg saa dem, men endnu husker jeg dem. De lyder saaledes:

Plant paa Hedens golde Bakker,
hvor kun liden Høst
der af Straa og Kærne vanker,
plant til Fremtids Trøst.

Plant til Læ om Hus og Have.
om din hele Jord.
Flere Fold i Neg og Trave,
naar i Læ det gror.

Plant, saa faar du Læ, som lune
om din Hytte kan;
og lad Hederne de brune
blive dyrket Land.

Det er saadanne iørefaldende Rim, der skal bruges, dem husker man.

Møller Jensen.

Brande i Marts 1935.

MINDRE MEDDELELSER.

Morsø Kalkselskab har i Anledning af Afslutningen af sit Arbejde udsendt et meget smukt Festskrift der i Tekst og Billeder fortæller om, hvorledes det er lykkedes at faa Kalkningen af Mors gennemført. Siden Selskabet blev stiftet i 1916 indtil Afslutningen, er der udkørt 218000 Kubikmeter fra Graven i Erslev, og denne Kalkmængde er fordelt til ca. 1500 morslandske Landbrug.

•

Paa Jagtraadets Indstilling har Landbrugsministeriet bevilget 600 Kr. til Kultivering og Opdyrkning af forskellige Arealer i Klosterhedens Plantage, hvor der under Skovrider Christensens Ledelse vil blive forsøgt at skabe bedre Ernæringsmuligheder for Urfuglene for derigennem at ophjælpe og øge Bestanden.

*

Ingeniør, cand. polyt. Jean Eilersen har som Særtryk af en Artikel i Dansk Skovforenings Tidsskrift udsendt en Beretning om Undersøgelser vedrørende „Kan Danmarks Træproduktion finde Anvendelse til Fremstilling af Foderstoffer eller lignende?“ I den meget interessante Beretning fremhæves det, at der formentlig vil kunne fremskaffes ca. 375000 m³ Træ til industrielt Brug uden nævneværdig Forøgelse af Produktionen af Gavntræ. Der gøres Rede for de omfattende Undersøgelser for Muligheden af en Produktion af Sprit til Iblanding i Benzinen, men Vanskelighederne ved at skaffe tilstrækkelig store Træmængder til en rimelig Pris i Forbindelse med den i Forhold til Benzinpriserne for høje Fremstillingspris for Sprit af Træ har bevirket, at Spritfabrikkerne har ment at burde se bort fra Anvendelsen af Træ som Raastof til Motorsprit. Til Fremstilling af Sprit til andre Formaal følges Sagen derimod stadig med Interesse.

Spørgsmaalet om Fremstilling af Træsukker eller Træsuktermelasse af Træ behandles indgaaende baade for og imod, men ogsaa her bliver Konklusionen, at man under Hensyntagen til en Række Forhold heller ikke her mener, at Optagelse af en saadan Produktion kan forsvares. Anvendelse af Træ til Fremstilling af et æggevideholdigt Foderstof i Form af Fodergær vil næppe heller faa praktisk Betydning.

•

De samvirkende landøkonomiske Foreninger i Ringkøbing Amt har i Anledning af, at det i Aar er 100 Aar siden den første Landboforening i Ringkøbing Amt blev stiftet, udgivet et værdifuldt Festskrift skrevet af Knud Thøgersen. Festskriftet indeholder en Mængde interessant Stof til Belysning af Aarhundredets rivende Udvikling i Ringkøbing Amt.

KØBMANDS- OG
HAANDVÆRKERBANKEN
— AARHUS —
Filialer:
Hornslet — Løgten — Søby

Hotel
PHØNIX
Viborg

Byens Hotel
Telf. 50—257

Ærede Hønselere!
Saa fremt De kan aftage Par-
tier fra 500 kg af KARENSMØL-
LES anerkendte Æglægningsfo-
der "KRAFT" og Kyllingefoder
"KVIK", giver vi Dem billigt
Tilbud paa disse Kvalitets-
varer, som sælges med Analy-
segaranti.

A/S KARENSMØLLE, Aarhus.
Tlf. 8282.

TEKNISKE TEGNINGER

MANGFOLDIGGØRES
EFTER ENHVER
METODE
BEDST OG
HURTIGST
HOS

Tutein & Koch

FARVERGADE 8
KØBENHAVN K.

TELEFONER:
4740-4760

Landbrugslotteriet.

Største Gevinst Værdi 80,000
Kr. Præmie 10,000 Kr. Ialt
i en Serie 38,000 Gevinster
+ en Præmie. — Tils.
Kr. 1 Million 823,460. —
Trækkes samtidig med
Klasselotteriet.

Lodsedler faas hos alle
Kollektørerne samt i
Hoved-Kollektionen, Frede-
riksberggade 2, København K.

A/S Dansk
Folkforsikringsanstalt.
(Statsanerkendt og statskontrolleret.)
Anker Heegaardsgade 13,
København V.

Ingen Lægeattest.
Præmien opkræves hver Uge.

Dansk
Eternit
Fabrik A/S
AALBORG
Tlf. 48 00

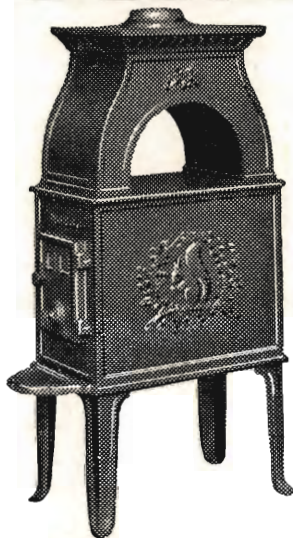
Cement-Asbest

Skifer-, Bølge- & Beklædningsplader.
Forspørg hos Deres
Bygningsmaterialforhandler.

Tegn Annonce i

Jydsk Telefonbog

Jydsk Telefon-Aktieselskab
Aarhus

MORSØ BRÆNDEOVNE

virker som Døgnbrændere.
Leveres i 8 Størrelser
med eller uden Kogerum.

Rigelig Plads
for $\frac{1}{2}$ Meter Brænde.

AKTIESELSKABET
N. A. CHRISTENSEN & CO.
Kongelig Hofleverandør,
NYKØBING MORS.

AEROLIT
DANSK SIKKERHEDSPRÆNGSTOF

Som skarp Fagttager -
valgte jeg til Venner:

ILKA Barbercremens og Barbersæbens rige, drøje Skum udvikler sig straks og blødgør selv de mest genstridige Stubbe. Lad derfor Deres Barbermaskine faa sin rigtige Ven til det rigtige Samarbejde:

Barbercreme: Tube til 0.25, 0.50 og 1.00.

Barbersæbe: 0.35 og 0.65 pr. Stk.

! Luksushylster: 1.25 og 1.50 pr. Stk.

ILKA
BARBERING

**PALUDANS
PLANTESKOLE**

— KLARSKOV —

130 Tdr. Land.

Skovplanter,
Hæk- og Hegnsplanter,
Allétræer,
10 Millioner Prikleplanter.

Forlang Prislister.

TELEFON KLARSKOV NR. 9.

Aktieselskabet

*De danske
Sukkerfabrikker*

København

Brostrøms
Planteskole, Viborg
v. C. Nielsen
Haardføre, jydsk
Planter for Have,
Mark og Skov.
Telefon 42.

KØB DERES FORBRUG AF

FEDT, PØLSER OG KONSERVERS

FRA

RANDERS ANDELS SVINESLAGTERI

**MATHIESEN'S
PLANTESKOLE
• KORSØR •**

PRISFORTEGMELSE
FRANCO

FRUGTTRÆER • ROSER • FRUGTBUSKE
Stribuske • Sirtæer • Allétræer m.m.
garanteret fejlfri Vare.
tiltrukket paa aaben Markuden Læ.

Ceres
ØL-MINERALVANDE

Assurance-Compagniet

BALTICA A/S

København K.

Bredgade 42.

„VØLUND“

STAALPLADEKEDLER

for Træfyring.

LØSENET I AAR

er at producere flest mulige Foderenheder
— men hertil kræves gødningskraftig Jord.

Nedgangen i Staldgødningens Mængde og
Værdi maa opvejes ved ekstra Tilskud af
Kunstgødning:

Superfosfat — Kvælstof — Kali.

DET DANSKE

GØDNINGSKOMP.

Sophus Berendsen A/s

København Aarhus
Raadhusplads 37 Kannikegade 18

Alt Entreprenørmateriel.
Damp- og Motorlokomotiver,
Gravemaskiner, Tipvogne,
Spormateriel.

Leverandør til Hedeselskabet.

Lyskopi - Zinktryk

**Aarhus Lys- &
Zinktrykanstalt**

Møllegade 11, Aarhus

Varde Bank
Esbjerg Afdeling

Kongensgade 62
og Fiskerihavnen

Dansk Plantageforsikringsforening

tegner Forsikring af Genplantningsværdien for Naaletræs-
plantager overalt i Danmark. Indskud een Gang for alle
50 Øre pr. ha, dog ikke under 1 Kr. Aarlig Præmie pr ha
15 Øre, dog ikke under 50 Øre. Vedtægter og Indmeldel-
sesblanketter faas ved Henvendelse til

FORENINGENS KONTOR I VIBORG.

Aktieselskabet

**Vejle Bolte-
& Møtrikfabrik.**

Grundlagt 1899.

Telefoner:
Kontor 93 & 1093.
Fabrik 2120 (2 Linier).

Telegr.-Adr.:
Boltefabriken.

**Alle Slags Bolte Skruer,
og Skinnespiger.**

Leverandør til
De danske Statsbaner.

NORDJYSK BANK

AKTIESELSKAB

AALBORG

FILIALER:

GANDRUP - HALS - AALBORG KVÆGTORV

Johannes Rain & Søn

SKOVFRÖKONTORET

Köbenhavn-Valby

„KUSTOS“ KREATURFORSIKRINGSFORENING
STIFTET AF DANSKE LANDMÆND 1881
FORSIKRER HESTE, KVÆG, FAAR OG SVIN
KONTOR: HAVNEGADE 4, AARHUS TELEFON NR. 1300

Drænrør.
Røde Drænrør fra 2" — 8" altid paa Lager. Forlang Tilbud.
1/3 Aalborg Teglværker.
Boulevarden 21. Telf. 24 & 305.

C. LANGBALLE & SØN

AARHUS KALKVÆRK

BYGNINGSKALK
OG GØDNINGSKALK

A/S L. Hammerich & Co.
Specialforretning i Bygnings-
artikler. Grundlagt 1854.
Telefon Nr. 7050 (3 Linier).
Aarhus.

Nivaagaards Teglværk.

Telf. Nivaa Nr. 9. Nivaa St.

Drænrør i alle Dimensioner
fra 2" til 15". — **Lerrør** med
og uden Muffe fra 6" til 15".

— Forlang Tilbud. —

Ellidshøj Kridt- og Kalkværker

ved Chr. Sørensen.

Telefon 4 **Ellidshøj St.** Telefon 4.

Fabrikation af prima Gødningkalk (95 %), pulveriseret og
upulveriseret, samt Foderkridtmel til billigste Dagspriser.

Foreninger indrømmes Rabat.

Aktieselskabet

**Frederiksholms
Tegl- og Kalkværker.**

Hovedkontor: Vesterbrogade 12, København V. Tlf. Central 282

**Mursten — Tagsten — Drainrør
Kalk m. m.**

J. C. HALVORSEN

Kroghsgades Cementstøberi
AARHUS

Kontor: Dannebrogsgade 20
Telf. 5019—5020

Imprægn. Cementrør, anerk. af
Autoriteterne som fuldstændig
Erstatning for glass. Lerrør.
Monierrør. Maskinstampede
Rør. Brøndringe.

Dagens billigste Pris.

— — Forlang Tilbud. — —

Vore anerkendte

- RØDE DRÆNRØR -

føres altid paa Lager fra 2" til 8".

Tilbud til Tjeneste.

**A/S Gammelgaard Teglværk,
Skive.**

Telefon 187.

Mejeriernes og Landbrugets Ulykkesforsikring.

Telf. 14.350. - Gensidigt. - Reventlowsg. 14, Kbhvn. V. - Statsanerkendt.

Ansvarforsikring

Automobilforsikring

Henvendelse til Kredsens Tillidsmand eller til Kontoret.

De forenede Kalkværker

Tlf. 25 **Thisted** Tlf. 25

Fabrikation af prima pul-
veriseret Gødningkalk (97 %)
samt pulveriseret brændt Kalk
„Separator Pulverkalk“
til saavel Gødnings- som Mur-
brug. — Billige Priser og
fordelagtige Betingelser.
Foreninger indrømmes Rabat.

Redaktion: Afdelingsleder N. Basse og Direktør, Skovrider C. E. Flensborg, Viborg.

Carlo Mortensens Bogtrykkeri. Viborg.

DENATURERET SPRIT

93%
MØRKEBLAA
EMBALLAGE

95%
SNEDKERSPRIT
GUL EMBALLAGE